

TÖÖLÖNTULLIN PAJASSA

Veijo Kauppinen

Helsingin Tullinpuomin seutu oli vielä talvisodan alla enemmän peltoa kuin kaupunkia. Elämää vilkastutti ohikulkuliikenne Haagan ja Munkkiniemen suunnista kaupunkiin ja takaisin maalle. Töölöntullin paja kengitti hevosia ja teki hevosajoneuvoja sekä myöhemmin kuorma-autokalustoa. Sepän esikoinen Toivo Mäkinen syntyi vuonna 1927 pajan vahdin asuntoon. Paja askareineen ja asiakkaineen oli sananmukaisesti sen kynnyksellä kontanneen pojan, ja sittemmin konepajainsinöörin lapsuudenmaisema, jota hän nyt eläkeläisenä muistelee.

SEPPÄ OSTAA PAJAN TÖÖLÖSTÄ

Toivo Mäkisen isä, Kustaa Mäkinen oli lähöisin Kangasalta. Talon nuorimman pojan oli lähdettävä kotoa leivän perään. Mäkinen etsiyti vähän tutunkauppaakin Valtionrautateitten silloiselle konepajalle Rautatieaseman viereen. Työ löytyi pajasta, jossa Mäkisestä kehittyi 17 vuodessa kelpo seppä. Jälkeen jäänyt muistiinpanovihko paljastaa sepän kartuttaneen tietojaan teräksen käsittelystä ja karkaisusta myös Ammattienedistämislaitoksen kursseilla.

Rahatoimikamari teki vuonna 1923 vuokratontrahdin kengittäjä Juho Hartikaisen kanssa vuonna 1923 Töölössä Tullinpuomin takana sijaitsevasta tontista. Kengittäjän leski Edla Hartikainen halusi myydä pajan, jonka Mäkinen vuonna 1926 osti.

Pajan rakennukset olivat putkiliikkeen ja Andersbergin huvilan takana mäellä, nykyisestä Lääkärinkadusta hiukan Haagaan päin. Pajaa ympäröivät metsät ja kalliot. Kaupunkimainen rakentaminen eteni vasta Savilankadun korkeudella. Stenbäckinkatu

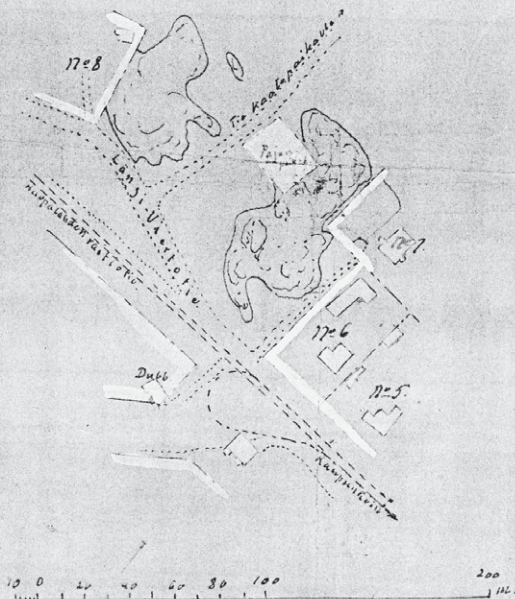
oli kuitenkin jo olemassa. Siitä Munkkiniemen suuntaan oli nykyisten Mannerheimintie 108:n ja 110:n talojen paikalla olleessa rotkossa Shellin bensiiniasema. Vähän pitemmälle sijoittui Munkkiniemen ja Haagan teiden risteys, jossa oli nelosen ratikan pääteposte. Haagan raide jatkui ohi teiden risteuksen. Mäkisen pajan ohi kulki nykyisen Keskuspuiston suuntaan metsätie. Sen päässä asui rankkuri, jonka automiespojista paja sai hyvät asiakkaat.

Mäkisen perhe majoittui aluksi pajan yhteydessä olevaan vahdin asuntoon. Liikkeen menestyksen myötä seppä osti vuonna 1931 asunnokseen osakehuoneiston Stenbäckinkadun ja Messeniuksenkadun kulmasta. Pajarakennuksia laajennettiin sen verran kuin rakennusmääräykset joustivat.

Toivo Mäkinen syntyi vuonna 1927 perheen esikoisena. Vahdin asunnossa hän sananmukaisesti konttasi pajan kynnyksellä. Kerrostaloon muuttokaan ei merkinnyt päivisin kotona oloa. Isä lähti töihin aamun hämärissä ja pian perässä tuli pojan kanssa

Kartta J Hartikaiselle
vuokratusta paja-alueesta, sijaitseva
Grejun tilan lounaiskulmalla Länsi-Vier-
teiden sivussa.

Kaupungin kartasto 1923
 helmik. 23 M. O. Linn

perheen äiti Thyra. Aamukahvit keitettiin pajalla, mikä oli kaupungin katujen hevosauraajienkin tiedossa. Pajan mäki oli aamalla aurattu usein ennen pääkatuja.

Pajassa oli tavallisesti hevosia kengitettävänä. Tehdasvalmisteiset hevosenkengät sovitettiin ja naulattiin pajalla kavioon. Taottu kärrynakseli sovitettiin pyssyyn ja hyvä tuli. Raudoitukset asennettiin paikoilleen kuumina. Ajokaluja valmistettiin ja huollettiin muutenkin Töölöntullin pajaksi nimensä muuttaneessa liikkeessä. Kaikkia sepäntöitä tehtiin, kun sellaisia kysyttiin. Iltaisin taottiin pajapihtejä Renlundille myyntiin. Ruotsinkieliseltä rannikolta tullut Thyra Mäkinen vastasi pajan puhelimeen ”Töölöntullsmédjan förtiosexettnollafyra”, minkä jälkeen kieli tarvittaessa vaihtui murre-suomeksi.

”Kartta J Hartikaiselle vuokratusta paja-alueesta, sijaitseva Grejun tilan lounaiskulmalla Länsi-Viertotien sivussa.” Kustaa Mäkinen osti pajan vuonna 1926. Kartta on kopio vuoden 1923 sinikopiokartasta, joka on tässä selvyuden vuoksi käännetty positiiviksi.

HEVOSVEDOSTA AUTOKYYTIIN

Tuotteitaan torille myymään tulevat maalaiset olivat lähteneet kodeistaan jo puolen yön tietämällä. Kotiin palailtiin iltapäivällä toriajan päätyttyä. Ajopeleissä oli usein laitettavaa. Se hoitui Töölöntullin pajassa vaivatta päivän aikana, ja pajan väen sekä isäntien kesken riitti juttua. Apulaisena häärinyt pikkupoika kuuli sivusta isäntien sanomat ja heidän laulunsa. Kansanmiehillä oli moniin lauluihin tuttujen säkeistön lisäksi paljon omia, joissa käsiteltiin suorasukaisesti rakkauselämän ilmentymiä. Poika rallatti niitä pahaa aavistamatta kotona ja sanoi isän tiukattua asiaa oppineensa laulut Vihdin sediltä. Kun isäntiä oli sen jälkeen näkyvisissä, poika lähetettiin Rakeen Sipoon Kirkkoa vastapäätä kierrenauloja hakemaan. Matkaan tärvääntyi sen verran aikaa, että isännät olivat suoriutuneet taipaleelle ennen pojan palaamista.

Hevosten kengitys loppui 1930-luvun puolivälille ehdittäessä. Tilalle tuli autojen korjaus ja autokaluston rakentaminen, lavoja, kippejä ja sen sellaisia – töissä oli useita taitavia automekaanikkoja. Erityisesti autojen lehtijousista Mäkisen paja sai mainetta. Tarvittavat valuosat tilattiin ja noudettiin Suomivalimosta Elimäenkadulta.

SAIRAALOITA JA ASUNTOJA RAKENNETAAN

Töölön lukuisten sairaaloiden rakentaminen antoi pajalle runsaasti askareita. Erilaisia rakennustyökaluja tehtiin ja huollettiin. Asuinrakennusten työmaiden rakennusmestareita olivat myös luistelija Clas Thunberg ja juoksija Paavo Nurmi. Työkaluja huollat-

tavat rakennusten naistyöläiset olivat ronskipuheisia, mutta niin oli Thyra Mäkinenkin. Hänen ääneen epäillessä kannattaako rakentajien vehkeitä ollenkaan korjata, kun maksusta ei ole takeita, sanoivat naiset tähän, että korjatkaa vaan. Jos rahat ovat vähissä, niin luistellaan lisää.

Poikaa tarvittiin sepän sällinä. Isästä oli luonnollista, ettei nuorukaisella illalla kiire ole ja niin hän joutui jatkuvasti aputoihin. Jalkapallo ja muut harrastukset saivat jäädä. Kaupungin puisto-osasto oli pajan hyvä asiakas ja tilasi sieltä puutarhatavaroita. Paja toimitti paljon nurmikoiden reunusaitojen pylväitä. Niiden alapää taottiin teräväksi ja yläpäässä oli reikiä rautalangan läpivienttiä varten. Reikien poraus oli pojan työtä.

PAJAN LÄHTÖLASKENTA

Pajan tontin vuokrasopimuksessa oli purkuehto. Irtisanominen uhkasikin 1940-luvun puolivälissä. Käynnistettiin viivytysoperaatio, jossa kaupungin toimitukset lienevät auttaneet. Paja sai jatkaa vuoteen 1949 saakka.

Toivo Mäkinen ajatteli pajalle jäämistäkin, sillä sen sijoittamisesta ja laajentamisesta Huopalahteen oli puhetta. Hän kuitenkin pyrki ja pääsi Helsingin teknilliseen opistoon ja valmistui insinööriksi. Muutama vuosi kului silkkitutomon koneita rakennellessa. Pitkäksi työrupeamaksi muodostui paperikoneiden osien konepajavalmistus ensin Helsingin vanhassa Koneessa ja Sillassa ja sittemmin sen seuraajissa Järvenpäässä, nykyisessä Metsossa.

Seppä Mäkinen muutti Töölöstä Nybackaan eli Uusmäkeen. Pajan hän sinnekin rakensi. Siellä tehtiin kaikkia pajatöitä ja monenlaisia asiakkaita kävi. Toivo Mäkisen nuorempi veli jatkoi pajaa isän jälkeen. Hän kaipasi kuitenkin suurempia ympyröitä ja meni pian muualle yrittäjäksi ja töihin. Mäkisen paja hiipui sepän myötä.

Toivo Mäkinen viettämässä iltaa.
Kuva: Veijo Kauppinen.

SEPÄN TAI DOT TALLELLA

Sen verran seppää Toivo Mäkisessä edelleen on, että kiviporat tulevat teräviksi. Kerran hän vielä töissä ollessaan pyysi seppiä ruokatunnilla teroittamaan mökillä tylsyneitä poria. Tekijää ei kuitenkaan tahtonut löytyä. Insinööri sanoi näyttävänsä kuinka työ tehdään. Sana levisi ja paikalle laittautui paljon väkeä. Mäkinen kuumensi ajossa porat ja teroitti ne. Kokeilipa vielä jokaista pajan lattiasa sopivasti olleeseen maakeiveen. Katsojat häipyivät vähin äänin.

Veijo Kauppinen haastatteli Toivo Mäkistä (s. 1927) keväällä 2002. Kirjoittaja on Teknillisen korkeakoulun eläkkeellä oleva konepajatekniikan professori.